

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ)

Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο- για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

*Διαπολιτισμική εκπαίδευση
και διδακτικές πρακτικές στο Γυμνάσιο*

8, 9 & 10 Φεβρουαρίου 2008
2^ο Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
Γ. Παπανδρέου 4-6
Ιωάννινα

Γιώργος Καψάλης

Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Αφού γίνει μια γενικότερη παρουσίαση των εννοιών Γλώσσα, Γλωσσική Κοινότητα, Μητρική Γλώσσα, Δεύτερη γλώσσα, Διγλωσσία, θα ασχοληθούμε στη συνέχεια με το βασικό ερώτημα που αφορά τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αλλά και πολιτισμικών στοιχείων των αλλοδαπών μαθητών. Θα παρουσιαστούν απόψεις από την πλευρά της παιδαγωγικής, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας που αναφέρονται στο παραπάνω θέμα, επιδιώκοντας μια πολύπλευρη παρουσίαση του.

Βιβλιογραφία

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

- **Modgil Sohan** (κ.ά.): *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση. Προβληματισμοί – Προοπτικές*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
- **Γκότοβος Αθανάσιος**, *Εκπαίδευση και ετερότητα*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2002.
- **Δαμανάκης Μιχάλης**, (επιμ.), *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1997.
- **Καψάλης Γεώργιος**, *Η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1996.
- **Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων (ΚΕΜΟ)**, *Γλωσσική ετερότητα στην Ελλάδα: Αρβανίτικα, Βλάχικα, γλώσσες της μειονότητας της Δυτ. Θράκης, σλαβικές διάλεκτοι της Μακεδονίας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001.
- **Κυρίδης Αργ. - Ανδρέου Ανδρ.**, (επιμ.), *Όψεις της ετερότητας*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2005.
- **Μάρκου Γεώργιος**, *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, τόμ. 1, (αυτοέκδοση), Αθήνα 1995.
- **Νικολάου Γιώργος**, *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Από την ομοιογένεια στην πολυπολιτισμικότητα*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.

- **Νικολάου Γιώργος**, *Διαπολιτισμική Διδακτική*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005.
- **Παπαδημητρίου Ζήσης**, *Ο ευρωπαϊκός Ρατσισμός*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
- *Περιπέτειες της ετερότητας* (συλλογ. έργο), εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006.
- **Τρέσσου Ευαγγελία – Μητακίδου Σούλα**, *Μειονότητες μιλούν για την εκπαίδευση των παιδιών τους*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2007.
- **Φραγγουδάκη Άννα - Δραγώνα Θάλεια** (επιμ.): *«Τι είν' η πατρίδα μας;»-Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- **Ψημμένος Ιορδάνης**, *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια. Κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα 1995.

Διγλωσσία

- **Colin Baker**, *Εισαγωγή στη διγλωσσία και στη δίγλωσση εκπαίδευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2001.
- **Cummins Jim**, *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1999.
- **Νικολάου Γιώργος**, «Δίγλωσσα Προγράμματα Σπουδών: Τυπολογία και ο επιστημονικός διάλογος σχετικά με τη σκοπιμότητα εφαρμογής τους», στο: *Επιστημονικό Βήμα*, τ. 2, Μάιος 2003, σελ. 65-78.
- **Σκούρτου Ελένη** (επιμ.), *Θέματα διγλωσσίας και εκπαίδευσης*, εκδ. νήσος, Αθήνα, 1997.
- **Τριάρχη-Herrmann Βασιλεία**, *Η διγλωσσία στην παιδική ηλικία. Μία ψυχογλωσσολογική προσέγγιση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2000.
- **Τσοκαλίδου Πετρούλα**, *Το πρώτο μου βιβλίο για τη διγλωσσία*, εκδ. Μπαρμπουνάκης, Αθήνα 2004.

**Θεσμικό-διοικητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης των αλλοδαπών και
παλιννοστούντων μαθητών**

Αθανάσιος Λαΐνας
Επίκουρος Καθηγητής
της 'Διοίκησης και Οργάνωσης στην Εκπαίδευση'
στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
e-mail: alainas@uoi.gr

Σκοπός της εισήγησης είναι η συστηματική παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των σχολικών μονάδων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Ειδικότερα, με την εισήγηση επιχειρείται η κατάταξη των σχολικών μονάδων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στις επί μέρους κατηγορίες / ομάδες των σχολικών μονάδων στην Ελλάδα, η ιστορική αναδρομή στην εμφάνισή τους και η ανάλυση των παραγόντων που κατέστησαν αναγκαία τη θεσμοθέτησή τους στην Ελλάδα, τα οργανωτικά τους χαρακτηριστικά και οι διαφοροποιήσεις τους σε σύγκριση με τον κύριο κορμό των σχολικών μονάδων αναφορικά με το πρόγραμμα σπουδών, το μαθητικό δυναμικό και το εκπαιδευτικό προσωπικό, η σχέση τους με τα όργανα διοίκησης, καθοδήγησης και εποπτείας της σχολικής εκπαίδευσης, και τέλος η παρουσίαση των ειδικότερων οργάνων τα οποία έχουν θεσμοθετηθεί και λειτουργούν στα διάφορα επίπεδα διοικητικής οργάνωσης της σχολικής εκπαίδευσης με κύρια ή αποκλειστική αρμοδιότητα στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Επιλογή βιβλιογραφίας

Κων/νος Κώτσης (1996). *Εκπαιδευτική Νομοθεσία: Ισχύουσες Διατάξεις – Ερμηνευτικά Σχόλια – Οδηγίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάς

Κων/νος Κώτσης (2000). *Νομοθεσία για τη Διοίκηση και Λειτουργία της Εκπαίδευσης (Εκπαιδευτική Νομοθεσία Νο 2)*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάς

Παναγιώτης Πουλής (2007). *Εκπαιδευτικό Δίκαιο και Θεσμοί*. 4^η Έκδοση. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας

Συν-σχεδιάζοντας και υλοποιώντας μια διδακτική παρέμβαση.

Γιάννης Παπαθανασίου
Εκπαιδευτικός, Φιλολόγος

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελούν τους άξονες του προβληματισμού μας. Καθώς η πρώτη συνεχίζει να παρουσιάζει προβλήματα και η δεύτερη δεν έχει αποσαφηνιστεί ως προς το περιεχόμενο και τις μεθόδους της, το πρόγραμμα “Εκπαίδευση στο γραμματισμό, δίγλωσσία και διαπολιτισμική αγωγή”, που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της περσινής σχολικής χρονιάς, θεωρήθηκε σύμμαχος στη διαρκή αναζήτηση των εκπαιδευτικών για νέους και αποτελεσματικούς τρόπους διδακτικής δράσης.

Η διάδραση μεταξύ φιλολόγων, των μεταπτυχιακών φοιτητριών και συντονιστών του προγράμματος εξελίχθηκε σε αρωγό στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, η καινοτομία της συνύπαρξης δύο εκπαιδευτικών (φιλόλογου και φοιτήτριας) στη διδασκαλία, έδωσε νέα πνοή στις ώρες των φιλολογικών μαθημάτων.

Με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και την υποστήριξη όλων των μαθητών και ιδιαίτερα των δίγλωσσων από τη δεύτερη φιλόλογο, στόχος ήταν η βελτίωση των δεξιοτήτων των παιδιών στο γραμματισμό και η διαμόρφωση ευνοϊκού περιβάλλοντος για τα δίγλωσσα παιδιά. Ενδεικτικά παρουσιάζονται δύο παραδείγματα διδασκαλίας: στη Νεοελληνική Γλώσσα, η περιγραφή τοπίου και στη Νεοελληνική Λογοτεχνία μια απόπειρα προσέγγισης του ποιήματος του Ι. Βηλαρά “Πουλάκι”.

**Προτάσεις διδακτικής παρέμβασης σε πολυπολιτισμικά σχολεία:
Ένα παράδειγμα εφαρμογής**

**Ιόλη Πολυδωρίδου
Φιλολόγος
e-mail : iolipolidoridou@in.gr**

Η Λογοτεχνία είναι ένα από τα πλέον ευρύχωρα μαθήματα, όσον αφορά τις δυνατότητες που προσφέρει για την υιοθέτηση της διαπολιτισμικής προοπτικής στην εκπαίδευση.

Ένα παράδειγμα στο οποίο προσπαθήσαμε να υπηρετήσουμε τους βασικούς στόχους της διαπολιτισμικής προσέγγισης, αξιοποιώντας εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας, είναι το διήγημα του Α. Τσέχωφ «Βάνιας», από το βιβλίο των Νεοελληνικών Κειμένων της Α' Γυμνασίου.

Βασικοί στόχοι μας ήταν:

- Η χιλιοειπωμένη ενεργοποίηση – εμπλοκή – συναλλαγή όλων των μαθητών με ό,τι ο καθένας εμπεριέχει ως πολιτισμικό κεφάλαιο, ως προσωπικό βίωμα και ως εν δυνάμει δυνατότητα.
- Η ανάπτυξη της δεξιότητας για ομαδική δουλειά και η ανακάλυψη τόσο της χαράς που κρύβει η συνεργασία με τον «άλλο», όσο και του ποιοτικού αποτελέσματος στον επιδιωκόμενο στόχο.
- Η καλλιέργεια του διαπολιτισμικού σεβασμού.
- Η αντιμετώπιση της λογοτεχνίας ως μιας ευκαιρίας για ένα διάλογο με τον κόσμο (όλο τον κόσμο) και με τον εαυτό μας (όλο τον εαυτό μας).

Τόσο κατά την προοργάνωση, αλλά κυρίως κατά την επεξεργασία του διηγήματος χρησιμοποιήσαμε:

- Τη δύναμη της εικόνας (πίνακες σύγχρονων Ελλήνων ζωγράφων), για την οπτικοποίηση του μαθήματος.
- Τη δύναμη της μουσικής («Ημερολόγιο» Ν. Ξυδάκη), για απόδοση της ατμόσφαιρας του κειμένου.
- Στοιχειώδη θεατρικά τεχνάσματα (π.χ. θεατρική ανάγνωση, κλείσιμο φώτων κ.λ.π.), για καλύτερη ενσωμάτωση των μαθητών.
- Παιγνίδια ρόλων, για την ανάπτυξη της ικανότητας να μπαίνουν στη θέση του άλλου.
- Την τεχνική της «ιδεοθύελλα», για την αποτύπωση της δικής τους πρόσληψης.
- Κατάθεση προσωπικών βιωμάτων, για συνάντηση της λογοτεχνίας - ζωής.
- Και τέλος δραματοποίηση, όχι μόνο για να ζήσουν βιωματικά όσα τους ενέπνευσε το κείμενο, αλλά και για να απολαύσουμε εκατέρωθεν προς τα πού και προς τι οδηγεί τον καθένα η έμπνευση αυτή.

Επιλογή Βιβλιογραφίας

Β. Αποστολίδου – Β. Καπλάνη – Ε. Χοντολίδου (επιμέλεια) (2004) Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο . . . μια νέα πρόταση. Αθήνα : Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Β. Αποστολίδου – Γ. Πασχαλίδης – Ε. Χοντολίδου (1995). Η λογοτεχνία στην εκπαίδευση : προϋποθέσεις για ένα νέο πρόγραμμα διδασκαλίας. Σύγχρονα θέματα 57.

Β. Αποστολίδου – Ε. Χοντολίδου (επιμέλεια) (1999) Λογοτεχνία και εκπαίδευση. Αθήνα : Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Ν. Γκόβας (2003). Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο. Ασκήσεις παιχνίδια τεχνικές. Ένα πρακτικό βοήθημα για εμψυχωτες θεατρικών ομάδων και εκπαιδευτικούς. Αθήνα : Μεταίχμιο.

Κ. Δημητριάδου (2006). Σύγχρονες διδακτικές μέθοδοι (αδημοσίευτες σημειώσεις επιμορφωτικού σεμιναρίου).

Α. Κάλφας (1993). Ο μαθητής ως αναγνώστης. Θεσσαλονίκη : Τραμάρια

Γ. Νικολάου (2005) Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

Α. Π. Τσέχοφ (2005). Επιλογή από το έργο του, μτφρ Γ. Στυλιάτης. Αθήνα : Κέδρος.

Ε. Φρυδάκη (1999). Πέντε μελετήματα για τη θεωρία και την πράξη της διδασκαλίας. Αθήνα.

Διδακτική πολυπολιτισμικής τάξης

Μαρία Ράπτη

Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων Ιωαννίνων

Στις σύγχρονες κοινωνίες, οι μεταναστεύσεις διαφόρων εθνοπολιτιστικών ομάδων είναι έντονες και τα όρια μεταξύ κρατών, γλωσσών και θρησκειών γίνονται όλο και πιο ρευστά. Αρχίζει πια να γίνεται κοινή συνείδηση ότι και η ελληνική κοινωνία, παρουσιάζει, έντονα τα χαρακτηριστικά της πολυπολιτισμικότητας. Το 10% και περισσότερο των μαθητών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία όλων των βαθμίδων, έχουν διαφορετική πολιτισμική καταγωγή και άλλη γλώσσα από την ελληνική.

Η προσαρμογή σε συνθήκες πολυπολιτισμικής συμβίωσης και συνεργασίας αποτελεί πρόκληση για την ελληνική εκπαίδευση, η οποία πρέπει να δημιουργήσει κατάλληλες στρατηγικές για να αντιμετωπίσει τα νέα μορφωτικά προβλήματα και δεδομένα. Απάντηση σε αυτή την πρόκληση έρχεται να δώσει η διαπολιτισμική εκπαίδευση η οποία με τις αρχές που τη διέπουν και το περιεχόμενό της θα μπορούσε να προσφέρει πολλά όχι μόνο σε μια πολυπολιτισμική τάξη, αλλά σε οποιοδήποτε συνηθισμένη τάξη, λαμβανομένου υπόψη ότι κανένα άτομο δεν έχει τις ίδιες εμπειρίες και τα βιώματα με κάποιο άλλο, έστω και αν τα χαρακτηρίζουν κοινές πολιτιστικές ρίζες και αν ομιλούν την ίδια εθνική γλώσσα.

Το σχολείο που περιορίζεται στο πρότυπο ενός γραμμικού, επικοινωνιακού μοντέλου είναι ανίσχυρο να αντιμετωπίσει τη διαμορφούμενη πραγματικότητα. Είναι ανάγκη να υπάρξει η βούληση από όλους τους ιθύνοντες για ουσιαστικές αλλαγές στο χώρο της παιδείας. Τις τελευταίες δεκαετίες, μετά από τα αποτελέσματα ερευνών, οι απόψεις για το τι είναι μάθηση άλλαξαν. Ο μαθητής οικοδομεί γνώσεις μέσα από το

διάλογο και τις εμπειρίες του και όχι από τις διαλέξεις και τα βιβλία. Στο χώρο της Διδακτικής Μεθοδολογίας προτείνονται μαθησιακές διαδικασίες που θα αιχμαλωτίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών και θα δίνουν έμφαση στις ικανότητες και όχι στις αδυναμίες.

Με την εισήγησή μας θα επιδιώξαμε να επισημάνουμε την παραπάνω ανάγκη, παρουσιάζοντας την κατάσταση που επικρατεί και προτείνοντας τρόπους, μέσα από τους οποίους η διαφορετικότητα δεν θα είναι πλέον έλλειμμα, αλλά ευεργετική παρουσία στη διαδικασία της μάθησης.

Βιβλιογραφία

Βέικου, Χρ. Διαφορετικές ταυτότητες και κοινό πρόγραμμα. Η εκπαιδευτική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στο βιβλίο: Μάρκου, Γ. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Μία εναλλακτική πρόταση. Αθήνα 1997.

Δαμανάκης Μ. Η εκπαίδευση των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2002.

Δαμανάκης, Μ. Μετανάστευση και εκπαίδευση. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987.

Δούβλη, Γ. Διδακτικές προσεγγίσεις σε πολυπολιτισμικές τάξεις. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων 6

Κοσμίδου – Hardy Η επικοινωνία και οι σχέσεις στο διαπολιτισμικό σχολείο: εκπαιδευτικό, ερευνητικό έργο με κριτική, ενεργό έρευνα στο βιβλίο του Μάρκου, Γ. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών.

Μάρκου, Γ. Εκπαιδευτικά και Κοινωνικά Προβλήματα Παλινοστούντων Μαθητών. Αθήνα 1987. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις.

Μάρκου, Γ .Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αθήνα, 1997, σ.11, 73.

Πιπίνος, Γ. Παρουσίαση διγλωσσου μαθητή και πρόταση παρέμβασης στην εκπαίδευσή του. Σύγχρονη Εκπαίδευση, 138,2004.

Σταυρίδου, Ε. Συνεργατική μάθηση στις φυσικές επιστήμες. Από τη θεωρία στην πράξη. Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Βόλος 2003.

Baker, C. Εισαγωγή στη διγλωσσία και τη διγλωσση εκπαίδευση. (Επιμέλεια, Δαμανάκης,Μ). Gutenberg,Άεβιά 2001.

Bereday, G.Z.F. Comparative Methods in Education Holt, Rinehart, Winston,, N.York, 1964.

Coelho,C, Teaching and learning in multicultural schools. Clevedon: Multilingual Matterg Ltd, 1998.

Council of Europe The CDCC'S project No 7: The Education and Cultural Development of Migrants (Final Report). Strasbourg 1986.

Essinger,H. Intercultureller Erziehung als antirassistische Erziehung In G.Pommerin, Und im Ausland Sind die Deutsche auch Fremde Frankfurt, 1988, 58-72. Πηγή Μάρκου Γ. Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Αθήνα 1997.

